

Американський Інститут в Україні

24.09.2009

Аналітична доповідь

Україна і НАТО: непотрібна дилема

1. Міфи і реалії

Виглядає, що український Президент Віктор Ющенко рішучіше, ніж будь-коли бажає привести свою країну до НАТО. 7 серпня він підписав указ про затвердження «національної програми» з підготовки країни до вступу в альянс. Він також дав розпорядження уряду підготувати проект національної програми на 2010 рік і повторювати цю процедуру щороку, аж поки Україні не буде надано членство в НАТО.¹ Щорічно виконання національної програми з підготовки до вступу будуть перевіряти експерти НАТО.

Виглядає, що Сполучені Штати за адміністрації Барака Обами й далі підтримують потенційне членство України в НАТО так, як це було і за президентства Джорджа В. Буша. Цю підтримку 21 липня у Києві, нібито, підтвердив Віце-президент Джозеф Байден, коли заявив, що Сполучені Штати не визнають «будь-чийого права диктувати вам та іншим державам, в які союзи ви будете вступати, або які двосторонні стосунки ви будете мати».

Насправді ж, політика США зазнала значної зміни - від енергійної підтримки членства України в НАТО до умовної підтримки її «євроатлантичної інтеграції», яка залежить від поведінки самої України. Зміна акценту вперше стала помітною у травні, коли заступник Державного секретаря Джеймс Стейнберг описав Україну як «дуже хорошого друга» і «стратегічного партнера», однак висловив американську підтримку її вступу в НАТО в менш енергійному тоні, заявивши, що мета в певному відношенні настільки близька [або] настільки ж далека, наскільки країни-кандидати на членство бажають діяти самі, щоб стати готовими до нього:

НАТО робить висновки про це, виходячи з готовності країн брати на себе відповідальність і зобов'язання, пов'язані з членством. ... Думаю, що завдання України - показати готовність до членства, зробити кроки, які почало визначати НАТО, підготувати національну програму, в реальності прийняти рішення, які б показали, що, якщо Україна хоче бути членом, вона готова це зробити... Далі, на тому етапі ми будемо серйозно обговорювати це всередині НАТО ... Думаю, що завдання України або будь-якої іншої держави, яка прагне стати членом альянсу (чи то на Балканах, чи деінде) насправді показати, що вона відповідає критеріям і готова бути членом.²

Високопосадовець Державного департаменту по справах України в адміністрації Буша Девід Крамер підсумував нові настрої незадовго до липневого візиту Віце-президента Байдена до Києва, заявивши, що Сполучені Штати можуть допомогти «лише настільки, наскільки Україна може допомогти сама собі».³ В обох своїх публічних промовах у Києві Байден застерігав проти недієздатних аспектів української політичної і економічної системи, наголошуючи на необхідності відповідальності влади та «незалежності

¹ «Ющенко затверджує національну програму з підготовки України до членства в НАТО.» Kyiv Post, 7 серпня 2009 р.. <<http://www.kyivpost.com/nation/46608>>

² Інтерв'ю з Українською службою Голосу Америки, 28 травня 2009 р.

³ Девід Крамер, «Важлива подорож Байдена до України та Грузії», GMF Policy Brief, 17 липня 2009 р.. <http://www.gmfus.org/doc/DJK_Biden.pdf>

судової системи для припинення корупції».⁴ Він лише раз безпосередньо згадав про НАТО, посилаючись на «поглиблення зв'язків України з НАТО та Європейським Союзом», а не на саме членство, і додавши, що «це повинні бути ваші рішення, а не наші, вибирати чи не вибирати ЄС і НАТО... Як далеко і як швидко просуватися в цьому напрямку - це, знову ж таки, є виключно вибором України, а не нашим вибором».

Такі висловлювання різко контрастують з заявами, зробленими 1 квітня 2008 року у Києві Президентом Джорджем В. Бушем: «Допомогти Україні на шляху до членства в НАТО є в інтересах кожного члена альянсу; це буде сприяти зміцненню безпеки і свободи в регіоні і в усьому світі». Такі висловлювання також контрастують із запевненнями, проголошеними минулого вересня Віце-президентом Чейні його українським колегам про те, що США має «глибокий і незмінний інтерес» в безпеці України та утвердженні її права «жити без загрози тиранії, економічного шантажу, військової окупації і приниження... Українці мають право вирішувати, чи бажають вони вступити в НАТО, а НАТО має право запросити Україну до альянсу».

За останні вісім місяців в риториці США відбулися очевидні зміни.⁵ Вони відображають більш ретельний підхід команди Президента Обами, що керується новими стратегічними пріоритетами, частково зумовленими тривалою кризою в Пакистані і посиленням боротьби в Афганістані. Так, за результатами липневого візиту Президента Обами до Москви провідний російський політичний оглядач В'ячеслав Ніконов зазначив, що «Америка усвідомлює необхідність спільної роботи з Російською Федерацією».⁶

Погляди на нову реальність підсумував 5 серпня Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен, який відверто заявив, що Грузія та Україна далекі від членства в НАТО. «Вони готові вступити зараз? Ні» - сказав Расмуссен і додав:

«Вимоги щодо членства - високі, і вони стосуються політичних і демократичних стандартів, громадської підтримки і цілої низки відповідних реформ, наприклад, у сфері модернізації оборонної галузі. На досягнення таких стандартів піде чимало часу ... І дозвольте запевнити вас в тому, що НАТО не має наміру втягувати будь-кого в альянс проти його волі».⁷

Постійно наростаюча вимога різних посадовців США і НАТО про те, що Україна сама повинна достатньою мірою продемонструвати членам НАТО, що вона відповідає критеріям членства, рівнозначна визнанню того, що в найближчому майбутньому її вступу до альянсу не буде. Україна ще багато років не буде здатна виконати такі критерії: вона зубожіла, політично нестабільна, перебуває в натягнутих відносинах з могутнім сусідом і до 2017 року буде місцем дислокації неНАТОвської військової бази - головної бази Чорноморського флоту Росії.

Крім того, блок впливових країн всередині НАТО (Німеччина, Франція, Італія і Бенілюкс) у 2008 році не підтримував Президента Буша і виступав проти членства України і Грузії в НАТО; відтоді позиція цих країн залишилась незмінною. В цьому питанні стара франко-німецька вісь знову актуальна в ЄС. Канцлер

⁴ Віце-президент Джозеф Байден, виступ в Українському домі та на прес-конференції у Києві. Прес -релізи Білого дому від 21, 22 липня 2009 р.

⁵ Cf. "Жорстка любов до України та Грузії," Інтерв'ю CFR з послом Стівеном Пайфером <http://www.cfr.org/publication/19906/delivering_tough_love_to_ukraine_georgia.html?breadcrumb=%2Fpublication_on%2Fpublication_list%3Ftype%3Dinterview>

⁶ "Російсько-американський саміт: Барак, Дмитро—і (за лаштунками) Володимир." *The Economist*, 9 липня 2009 р..

⁷ "Расмуссен: Україна, Грузія не готові до вступу в НАТО." *Kyiv Post*, 6 серпня 2009 р..
<<http://www.kyivpost.com/nation/46546>>

Німеччини Ангела Меркель проводить з Москвою політику *Alleingang* (самостійного зближення), а протидія наданню Україні і Грузії Плану дій щодо членства (ПДЧ) стає тепер двопартійною політикою Берліна, яка є відображенням усвідомлення Німеччиною того, що енергозалежна Європа не може собі дозволити стати заручником примітивного русофобства ентузіастів з їхніми поглядами «НАТО навіки». Реальним результатом такого підходу є проект будівництва газопроводу Nord Stream, що пройде через Балтійське море від Росії до Німеччини, обминаючи і Польщу, і Україну.

І, нарешті, що не менш важливо, переважна більшість українців виступає проти НАТО.⁸ Як це не парадоксально, на початку 1990-х думка про потенційне членство Росії в НАТО була більш позитивно сприйнята в Росії.⁹ В той же час нерадянські держави з колишнього комуністичного блоку були запрошені до НАТО. В завдання лобістів розширення альянсу входила неприхована антиросійська пропаганда, що зображала Росію страшенним «ведмедем» і вимагала формування потужного альянсу, спрямованого проти неї.

Громадська підтримка членства в НАТО настільки помітно відсутня, що реальні політичні кандидати у Києві або замовчують це питання, або ж відкрито говорять про свою опозиційність. Серед провідних політичних постатей лише Президент Ющенко (громадська підтримка якого звелася нанівець до жалюгідних чотирьох відсотків і якому нічого втрачати) говорив під час візиту Байдена на користь членства України в НАТО, описуючи його як «єдиний реальний захист від російської сфери впливу».¹⁰ Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко взагалі уникнула цього питання. Головний кандидат на наступних президентських виборах у січні, лідер Партії регіонів Віктор Янукович негативно натякнув на НАТО, сказавши: «між війною і миром я обираю мир». Ще один кандидат в президенти, лідер Фронту змін Арсеній Яценюк підкреслено заявив, що він обговорював з Байденом питання економіки, а не НАТО.

Законодавчий орган країни ще скептичніше відноситься до питання НАТО. Незадовго до візиту Байдена Сполучені Штати і більше десятка інших членів НАТО були змушені відмінити заплановані для проведення в Україні під егідою США навчання Сі Бриз 2009. Верховна Рада відмовила в наданні відповідного дозволу на в'їзд на територію України військам країн-учасниць. Ось коротке резюме:

«Напередодні президентських виборів та за відсутності міністра та інших високопосадовців оборонного відомства, здається, нічого не відбувається з реалізацією річної національної програми України, яка мала замінити ПДЧ. Будь-яке реальне просування у відносинах Україна-НАТО буде

⁸ 24 липня 2007 р. агентство Інтефакс Україна оприлюднило результати дослідження, що проводилося Українським інститутом соціальних досліджень ім. Яременка на базі опитування 2104 респондентів. Менш ніж 20% опитаних підтримували вступ України в НАТО, 57% були проти. Більше того, лише 25% були за вступ в ЄС, тоді як 43.4% бажали вступити в союз з Росією і Білоруссю. То ж, понад 70% опитаних підтримували одну з форм тісних взаємин з Росією.
<<http://ukraineanalysis.wordpress.com/2007/07/25/ukrainians-shun-nato-support-ties-with-russia>>

В лютому 2008 р. 58% українців підтримували ідею проведення всенародного референдуму щодо вступу в НАТО.

У квітні 2009 р. за результатами опитування FOM-Ukraine 57% українців було проти членства в НАТО, 21% - за, і решту утрималися або не мали своєї думки щодо цього питання.

⁹ Невдовзі після невдалої спроби здійснити державний переворот проти Горбачова у 1991 р. російський уряд, очолюваний Борисом Єльциним, звернувся з запитом щодо приєднання Росії до НАТО. Реакцією Заходу був спантеличений подив. Cf. Mike Averko, "Україна і русофобство без цензури." *American Chronicle*, 9 квітня 2008 р.

¹⁰ Інтерфакс-Україна, УНІАН, 22 липня 2009 р.

залежати від результату президентських виборів. На відміну від попередніх виборів 2004 р., тепер Росія і Сполучені Штати, здається, не підтримують жодного конкретного кандидата».¹¹

Звичайно, цим ми не хочемо сказати, що Кремль не розраховує на зміну керівництва у Києві на президентських виборах у січні. У відкритому листі до Ющенка 11 серпня 2009 р. Президент Медведєв зазначив, що лише новий президент зможе відновити дружні відносини між двома країнами: «Я впевнений, що багатогранні зв'язки Росії і України обов'язково вернуться на рівень стратегічного партнерства. І такий час не за горами. Сподіваюсь, що нове українське керівництво буде до цього готове».¹² На сьогоднішній день при слабкому рейтингу Ющенка на рівні низького однозначного числа той факт, що «нове керівництво» таки буде, здається безсумнівним.

2. Сумнівна вартість американських гарантій

Спокійне сприйняття західними політиками, які відповідають за прийняття рішень по обидві сторони Атлантики, того, що найближчим часом розширення НАТО вздовж Чорного моря не станеться, є бажаним розвитком подій. Заохочення зубожілої, практично беззахисної країни, такої як Україна, вступати у військовий альянс проти волі сусідньої супердержави, цим самим натягуючи ядерну тятиву, ніколи не вважалося далекоглядною стратегією.

Виконання Північноатлантичного договору, звичайно, передбачає дотримання оборонних гарантій: у ст. V Статуту НАТО вказано, що напад на одного є нападом на всіх, і постраждала країна автоматично отримує гарантію допомоги від країн-союзників. США повинні були б захищати нового підзахисного прямо на геополітичному дворі Росії, регіоні, який ніколи не вважався життєво важливим для оборонних інтересів Америки.

З точки зору таких інтересів прийом України в НАТО означав би одне з двох: або Сполучені Штати серйозно задумуються над тим, щоб піти на ризик термоядерної війни заради, скажімо, статусу Севастополя, що було б повним божевіллям, або Сполучені Штати взагалі серйозно не задумуються, що було б небезпечно і легковажно. Понад десять років тому Президент Клінтон намагався уникнути цього питання, піддаючи сумніву значення слів і стверджуючи, що стаття V «не вказує, які дії означають 'напад' і не визначає наперед, які рішення за таких обставин може приймати альянс». Він говорив про право Сполучених Штатів «приймати індивідуальні і колективні рішення з цього питання».¹³

Такі небилиці не можуть бути основою для серйозної політики. Вони нагадують попередні експерименти Заходу з маніпулюванням гарантіями безпеки в регіоні, які призвели до розділу Чехословаччини у 1938 р. і розвалу Польщі у вересні 1939 р. і які застерігають нас про те, що безтурботні обіцянки сьогодні можуть перетворитися на вимоги розплати і зруйновані міста завтра. Більш ніж вісім десятиліть після уроку Локарно ясно одне: гарантії безпеки, що не базуються на твердому намірі гаранта підкріпити їх бойовими діями, гірші, ніж їх відсутність взагалі. Було б небезпечно наївним вважати, що фактично збанкрутілі і перевантажені військовими витратами Сполучені Штати будуть дійсно виконувати гарантії, передбачені статтею V, або брати на себе відповідальність за безстрокове збереження потенційно спірних кордонів (скажімо в Криму), які були довільно проведені такими діями як Хрущов і які мало стосувалися етнічного питання чи історії.

¹¹ Владімір Сокоп: «Американсько-українська жорстка любов»: почуття взаємні.» *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 6, № 145, 29 липня 2009 р. .

¹² «Медведєв висловлює позицію стосовно виборів в Україні» *The Moscow Times*, веред, 12 серпня 2009 р. <<http://www.themoscowtimes.com/article/600/42/380524.htm>>

¹³ <http://www.armscontrol.org/act/1997_09/nato>

НАТО більше не гарантує колективну безпеку (напад на одного є нападом на інших) обмеженого географічного масштабу (в Європі) проти хижого тоталітарного ворога (СРСР). Натомість, НАТО трансформувалося у щось таке, чим воно ніколи не повинно було бути: механізмом для досягнення американських стратегічних цілей в глобальному масштабі. Подальше розширення альянсу просто зацементувало і увічнило б нову натовську, придуману і нав'язану Америкою місію самопризначеного поборника демократії, захисника прав людини і гаранта стабільності поза межами первинної території. Саме з таких причин, а не через будь-яку потенційну загрозу адміністрація Клінтона проштовхнула приєднання Польщі, Чеської Республіки та Угорщини у 1996 р., а адміністрація Буша - Прибалтійських республік, Болгарії, Словаччини та Румунії у 2004 р.

Повітряна війна Білла Клінтона проти сербів ознаменувала собою рішучу зміну в мутації НАТО від оборонного альянсу до наддержавної сили, що базується на доктрині «гуманітарної інтервенції». Надійний охоронець 1949-о перетворився на мандрівного лінчувача 1999-о.

Деякі нові члени НАТО, зокрема, Угорщина, опинилися перед важкою дилемою під час повітряної війни альянсу проти Сербії. Республіканці в Сенаті США, які прагнули оголосити про те, що вони виступали проти введення американських сухопутних військ, прийняли резолюцію, що проголошувала натовську перемогу в Сербії (яка межує з Угорщиною і) яка життєво необхідна Америці з точки зору її національних інтересів, однак наполягали на тому, щоб не відправляти туди американських солдатів. На тому етапі угорських посадовців можна було б зрозуміти, якби ті поцікавилися, чи мають хоч якусь силу оборонні гарантії, передбачені Північноатлантичним договором. Яку цінність можуть мати американські оборонні гарантії, якщо війна у сусідній країні (що ведеться повітряними бомбардуваннями), оголошується американцями життєво важливою для їхніх національних інтересів і не вартує життя жодного американського піхотинця? Хіба можна повірити, що США (а тим більше інші члени альянсу) прийдуть вам на допомогу у разі нападу?¹⁴

Ліміт сили США став очевидним у серпні 2008 р. Атака Саакашвілі на столицю Південної Осетії Цхінвали була зухвалим викликом для Росії, яка у відповідь застосувала силу. Москва так швидко виконала свій маневр, що Вашингтон опинився у слабкій позиції, небаченій з часів останніх днів президентства Картера три десятиліття тому. Європейці невідкладно заключили перемир'я, що вдовольнило Москву, а розширення НАТО вздовж Чорного моря фактично відклалось через небажання великих держав континенту ризикувати подальшим ускладненням відносин з Росією. Вони зрозуміли необхідність нормальних відносин з Москвою і визнали, що Росія має законні інтереси у своєму близькому зарубіжжі.

У серпні 2008 р. Україна ухилилася від кулі. Якщо б в той час Україна і Грузія були членами НАТО, як того бажали їхні лідери і адміністрація Буша, вони могли б опинитися у стані війни з Росією відповідно до статті V Північноатлантичного договору. Українці, які відчувають близькі родинні, культурні, мовні і релігійні зв'язки з Росією - а це принаймні одна третя населення - могли б опинитися у стані війни з братнім народом заради хибних, химерних американських цілей в цьому регіоні. Водночас, українці, які вороже настроєні до Росії, боролися б задля того, щоб відмовити південно-осетинцям (та абхазцям) у тому ж праві на самоствердження відносно Грузії, яке вони вимагали для себе відносно Росії. Україна цілком могла б опинитися перед абсурдною і трагічною перспективою розколу вздовж регіональних та етно-лінгвістичних ліній задля того, щоб вберегти Грузію від такої ж долі.

3. Росія і НАТО

¹⁴ Ще більш ускладнює ситуацію той факт, що згідно з угорською конституцією Будапешт повинен захищати угорців, де б вони не були - в тому числі й в Сербії, яка має значну угорську меншину. Отже, Угорщина опинилася в ситуації, коли вона повинна була воювати проти своїх співвітчизників взаємін гарантій безпеки сумнівної вартості.

Радянський Союз виник як революційна країна, яка заперечувала будь-який статус-кво в принципі, починаючи від Комінтерну і закінчуючи три покоління потому Афганістаном. Деякі його агресивні дії і ворожі мотиви можна пояснити у світлі «традиційної» потреби Росії в безпеці; хоча в основі завжди була ідеологія - необмежено амбітна і глобально масштабна.

Спочатку Сполучені Штати хотіли примиритися і прислужитися совітам (1943-46 рр.), потім перейшли до політики стримування у 1947-у і потратили чотири наступні десятиліття, будуючи і підтримуючи здебільшого захисні механізми, такі як НАТО, створені для того, щоб перешкодити будь-якій великій зміні глобального устрою. До кінця 1970-х стало очевидним, що система дає збій, особливо в країнах третього світу. Навіть Рональд Рейган був невпевнений в результаті.¹⁵

З часу розпаду Радянського Союзу у 1991 р. Росія завжди прагнула виражати свої цілі і визначати політику у світлі «традиційних» національних інтересів: мир та економічне процвітання вдома, стабільна національна влада, безпечні кордони, дружні сусіди у традиційній сфері російських геополітичних і культурних інтересів.

Стара роздвоєна радянська політика підтримування «нормальних» відносин з Америкою з одного боку, тим часом намагаючись підірвати її з другого боку, змінилася наївними спробами міністра закордонних справ Андрія Козирєва в адміністрації Бориса Єльцина налагодити «партнерство» зі Сполученими Штатами. Натомість, на початку 1990-х ми стали свідками перших впевнених спроб Америки утвердитися у своєму статусі єдиної світової «гіперсили». Ці амбіції по своїй природі не сприяли пострадянській стабілізації і не дозволили Вашингтону допустити те, що Росія дійсно могла мати законні інтереси на власному пострадянському подвір'ї.¹⁶ Глобальний гегемонізм вимагав домінування над країнами Європи і розпаду Росії радше, ніж партнерства з ними. Багато прибічників гегемонізму були також примітивними русофобами з причин, на перший погляд, не пов'язаних з будь-якою об'єктивною оцінкою московської політики у світі і її впливу на американські інтереси. Обґрунтування їхнього плану такі ж ідеологічні, а висновки - революційні, як будь-що, придумане Зинов'євим чи Троцьким в zenіті своєї слави.

По суті, Сполучені Штати встановили власний подвійний стандарт. Коли для об'єднання Німеччини була необхідна згода Михайла Горбачова, Президент Джордж Г.В. Буш пообіцяв, що НАТО не буде рухатись на схід. Однак за декілька років Білл Клінтон розширив НАТО і включив усі країни Центральної Європи - колишніх учасниць Варшавського договору. Струб Телботт моторошно підсумував, як Вашингтон скористався слабкістю Росії. У 1996 р. під час візиту до Москви Клінтон навіть поцікавився, чи він не переборщив, зізнавшись Телботту: «Ми постійно кажемо старому Борису: «Окей, ось наступне, що ви повинні зробити — ось ще трохи [лайна] на вашу голову».¹⁷

Адміністрація США почала розглядати Росію як державу з обмеженим суверенітетом навіть в рамках її пострадянських кордонів. Те, що «демократична» Росія повинна всередині і ззовні підкорятися вимогам США, було прийнято обома сторонами американської республікансько-демократичної партійної дуополії.¹⁸

¹⁵ І, як відомо з його *Щоденників*, ще за три роки до падіння Берлінської стіни Рейган був далеко не впевнений, що часи експансії Москви вже позаду.

¹⁶ Це не означає, що під час «холодної» війни не було примітивного русофобства. У 1959 р. Конгрес США прийняв неприкрито антиросійську «Резолюцію про поневолені народи», яка визнавала «поневоленими» всі комуністичні країни, крім Росії!

¹⁷ Струб Телботт: *Рука Росії: Мемуари президентської дипломатії*. Random House, 2003 р..

¹⁸ Фундаментальну нелегітимність Росії було продемонстровано у квітні 2007 року, коли Москва відмовила Великобританії в екстрадиції Андрія Лугового, підозрюваного британською прокуратурою у вбивстві його экс-колеги по КДБ Олександра Литвиненка. «У цій справі американцям потрібно зрозуміти те, що це відбувається в контексті все більшої неповаги Росії до верховенства права,» повчав газета *The New York*

Адміністрація Клінтона погоджувалась, що НАТО «не загрожували неминучі атаки», однак наполягала на тому, що ширше НАТО було б «більш готовим попередити саме виникнення конфлікту» - і, очевидно, посилаючись на Балкани - більш готовим розбиратись з «норовистими країнами, отруйними принадами екстремістського націоналізму та етнічними, расовими і релігійними ворожнечами». Як саме ширше НАТО могло б попередити конфлікти у Боснії або Чечні, або Нагорному Карабаху, залишилось без пояснень.

Новий раунд розширення НАТО відбувся за правління Джорджа В. Буша, коли приєдналися три колишні Прибалтійські республіки. У квітні 2007 року Буш підписав Акт про консолідацію свободи через НАТО, за яким США повинні надавати військову допомогу країнам, що прагнуть стати членами НАТО, а саме Грузії та Україні. За словами колишнього радника з питань національної безпеки Збігнева Бжезінського, подальше розширення є «обов'язковим - обов'язковим історично і бажаним геополітично». На кожній ділянці цього шляху до Росії ставилися як до головного потенційного ворога; десятиліття до того Бжезінський відверто визнав, що

«Розширення НАТО стосується ролі Америки в Європі: чи в Америці залишиться європейський вплив, і чи більша і демократична Європа залишиться органічно зв'язаною з Америкою; воно стосується відносин Росії з Європою - чи розширення НАТО допоможе демократизуватись Росії, зупинивши відродження будь-яких самодеструктивних імперіалістичних спокус відносно Центральної Європи [...] Подальше розширення НАТО зможе вирішити питання диспропорції російського впливу в Європі».¹⁹

Бомбардування НАТО Югославії у 1999 році мало величезний вплив на сприйняття НАТО росіянами. Очіма росіян це була спроба довести, що НАТО є вирішальною силою в Європі в період після «холодної» війни, і утвердити провідну роль Сполучених Штатів в цій організації:

США хотіли рішуче показати те, що Росія не може перешкодити або зупинити агресію НАТО проти суверенної держави і, крім того, братнього слов'янського народу. Яке б стратегічне значення не мала для НАТО Південно-Східна Європа, символізм антиросійського спрямування не можна було переоцінити. У 1999 р. принаймні для російської громадськості стало ясно, що була дискредитована публічно проголошена ціль перетворити НАТО з військового альянсу на інструмент політично-військової співпраці між Сходом і Заходом через програму Партнерство заради миру та Основоположний акт НАТО - Росія.²⁰

Косовська війна краще, ніж будь-який інший пострадянський факт, показала місце Росії в новому світовому порядку. Раптом набули актуальності попередні застереження московських скептиків НАТО: США все-таки намагалися оточити Росію.

Sun. Схожі статті були надруковані у більшості великих видань по обидві сторони Атлантики. Але чи згадали західні газети категоричну відмову Лондона видати Росії архиолігарха і барона-розбійника Бориса Березовського чи Ахмеда Закаєва, звинуваченого в організації жажливих терактів у Чечні. Більше того, британський суд задовольнив клопотання Закаєва про те, що його справа не отримає справедливого розгляду в Росії. Якщо ж Росія наслідатиметься зволікати з виконанням вироку про екстрадицію, винесеного західною державою стосовно російського громадянина в порушення національного законодавства, то настає час для наступного приступу обрядового русофобства, що виходить за рамки партійно-політичного поділу.

¹⁹ З його заяви, проголошеної перед Комітетом з закордонних справ Сенату США 9 жовтня 1997 р.

²⁰ Володимир Рукавішніков: *Російське сприйняття європейської політики НАТО*. 2001: Женевський центр демократичного контролю над збройними силами, с. 2-3.

Такий висновок не змінювався роками. Через десятиліття в Стратегії національної безпеки, затвердженій Президентом Медведєвим, Кремль визначив дві найсерйозніші загрози: приєднання України до НАТО і хижацькі плани Заходу щодо її енергетичних та інших природних ресурсів. Документ недвозначно називав Сполучені Штати найбільшою загрозою для національної безпеки Росії.²¹

4. Пастки членства

Якщо б Україна приєдналася до НАТО, вона б неминуче зіткнулася з двома величезними проблемами: різкий внутрішній розкол, що підірвав би цілісність країни, і контрзаходи Росії.²² Москва розглядає пропонування вступу України, подвоєний з планами розміщення елементів системи ПРО у Польщі і Чехії, як суттєві загрози головним російським оборонним інтересам: якщо б такі плани реалізувалися, стримуюча сила Росії - ключ до її безпеки - була б радикально підірвана. Європейська частина Росії була б оточена ворожими силами на заході, півночі і півдні.

Замість того, щоб змальовувати суперечності і складності політики, що не має сенсу, ми зосередимось на тому, чому членство в НАТО є невдалою ідеєю для України, і запропонуємо план, який сприятиме утвердженню національного суверенітету України, торуванню шляху до економічного процвітання і виведенню її відносин з Росією, Європою та США на більш стабільний рівень.

Теперішня політика США стосовно України є вірною у двох важливих аспектах:

1. Україна є «дуже добрим другом» і «стратегічним партнером», і її крихкий суверенітет повинен хвилювати Сполучені Штати.
2. Відносини з Росією в останні роки зазнали спаду на шкоду інтересам як Росії, так і США. Тепер настав час налагодити ці відносини.

Хоча ці дві цілі й видаються суперечливими, вони не обов'язково повинні бути такими. Американська політика зазнає краху, лише якщо Україна ввійде в структуру НАТО: жоден «дуже добрий друг» України не захоче посварити її з могутнім сусідом; крім того, жодні зусилля налагодити відносини з Кремлем не матимуть успіху, якщо США будуть, як і раніше, прагнути оточити Росію.

Перед Президентом Обамою стоїть нелегке завдання знайти баланс між прагненням України зміцнити свій суверенітет і необхідністю покращити американсько-російські відносини до рівня, коли Росію також будуть вважати «дуже добрим другом» і «стратегічним партнером». Якщо йому вдасться цього добитися, це буде дипломатичним тріумфом першого порядку. Першим необхідним кроком буде зняття з повістки дня питання про розширення НАТО назавжди.

Деякі лідери в Києві можуть мати щонайкращі мотиви для вступу в НАТО, найголовніший з яких - зміцнення крихкого суверенітету України. Проте Україна повинна чітко усвідомлювати ціну такого вступу, в тому числі й приховану ціну. Вона повинна добре подумати, чи приєднання до НАТО зміцнить чи підірве її суверенітет, процвітання і спокій.

²¹ Cf. "Стратегія національної безпеки Росії," Eurasia Daily Monitor, Кн. 6, № 96
<http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=35010>

²² Варто замислитись, як би поступила Україна, якщо як члена НАТО США попросили її розмістити елементи системи ПРО, а третя сторона захотіла б відповісти, націливши на Україну ядерні ракети. Цілком ясно, що в *такому* випадку існувала б загроза, але це була б загроза власного вашингтонського виробництва.

Особи, що відповідають за прийняття рішень у Сполучених Штатах, повинні розуміти, чому певні групи в деяких колишніх радянських республіках (і зокрема українські радикальні націоналісти в північно-західній третині країни) мають давні геополітичні інтереси або радше гостру психологічну потребу відноситись до Росії як до ворога; однак Вашингтону ніколи не слід собі дозволяти захоплюватись їхніми нав'язливими маніями. Всі вони присягають на вірність ідеології «нового НАТО», однак справжня ціль у них подвійна: мати західні (читати: американські) гарантії безпеки відносно Росії і зміцнити власну позицію стосовно тих сусідів, з якими триває або потенційно існує конфлікт. Членство в НАТО може лише спонукати деяких до відновлення конфліктів, що могли б і надалі залишатись потенційними.

5. Україна і Росія

Міф західних медіа 2004 р. про «прозахідного реформатора-демократа» Ющенка обійшов увагою базове питання ідентичності і долі українців у глибоко розділеній країні. У багатьох аспектах Україна нагадує велику Чорногорію, розділену між половиною, що схилилася в бік Росії (південь і схід), і яскраво вираженим націоналістичним заходом і північним заходом, що визначає свою самосвідомість в душі непохитної ворожості до «москалів».²³

Підхоплений західною елітою міф відважної маленької України, яка сміливо протистояла злобному московському ведмедю, є небезпечно русофобським і хибним. Він непрямо визнає реалії поділу України, але стверджує, що українці, які відчують спорідненість з Росією або хочуть підтримувати з нею дружні зв'язки, є або нерозумними, або маніпульованими.

Міф є чітко геополітичним, оскільки бачить Москву як противника Заходу, а її ворогів (в тому числі чеченських *джихадистів*²⁴) як друзів. Радек Сікорський, який раніше працював в Американському інституті підприємництва, а зараз є міністром закордонних справ Польщі, навіть висловлював думку про те, що Вашингтону, можливо, треба буде взятися за зброю перед лицем загрози з боку відновленої імперії.²⁵ Георгі Анна Гейер стверджувала, що українці

«мають однозначний вибір. Вони можуть проголосувати за Віктора Ющенка, кандидата-реформатора, який відстоює вступ до Європейського Союзу, Світової організації торгівлі та НАТО в найближчому майбутньому, розвиток української самосвідомості та інтереси західно-українських християн²⁶ та української діаспори на Заході...Або ж вони можуть проголосувати за Віктора

²³ Словом «москаль» почали називати в Литві і Польщі мешканців Московії, коли у 1240 р. після знищення Києва татаро-монголами Велике князівство Московське почало претендувати на провідну роль в справах Русі. Князі Речі Посполитої відмовлялись визнавати тих, що підкорялися Москві, русинами, керуючись тим, що єдиними «русинами» (лат. *Rutheni*) були ті, якими управляли вони. Термін «москаль» є політично зневажливою назвою, на зразок того, як мешканці Західної Європи називали «візантійцями» або «греками» мешканців Східної Римської імперії в той час, як себе вони називали «Імперією римлян» (*Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων*).

²⁴ Зауважте, Вашингтон дає політичний притулок Ільясу Ахмадову, «міністру закордонних справ» «Республіки Ічкерія».

²⁵ Радек Сікорський: «Спрагли дихати вільно.» *The Spectator*, 6 листопада 2004 р.

²⁶ Тобто католиків східного обряду, цим маючи на увазі, що православні українці є дещо меншовартими, ніж повні «християни». Далі у своїй статті п. Гейер згадує «прогресивних українців», маючи на увазі, що є ті, хто йде поступальним маршем історії, і є решту. Її принизливе називання суржика сплундрованою комбінацією української і російської мов, є взагалі скандальним; це все одно, що називати сицилійську мову сплундрованою комбінацією італійської та арабської або їдиш сплундрованим варіантом німецької. Радше ніж коментар з точки зору академічної лінгвістики, це доказ упередженого ставлення до поширеної мови регіону, що може не відображати формальних літературних канонів.

Януковича, кандидата від Східної України, де багато українців говорить так званим *суржиком*, сплундрованою комбінацією української і російської мов».

НАТО і функції, для яких США його використовує, становлять заплутаний клубок суперечностей. Ззовні воно виглядає таким, яким завжди було: оборонною організацією, створеною для колективної безпеки, на що, як думають (або як заявляють, що думають) пронатовські українські лідери, ведеться Україна. Зсередини це - щось абсолютно інше. Місія НАТО полягала у стримуванні СРСР (що всюди сприймався як загроза) через колективну безпеку: напад проти одного означав би напад на всіх. Хоча НАТО базувалось на доктрині війни, воно здебільшого прагнуло стримувати напад. І це йому чудово вдавалося. Однак коли марксизм-ленінізм відправили на сміттєзвалище історії, США відчували себе Звільненим Прометеем, і НАТО перетворився з оборонного альянсу, створеного для попередження загально визнаної загрози, в знаряддя для досягнення глобальних американських амбіцій.

США прагне до глобальної гегемонії, однак проявляє справжнє верховенство лише в Латинській Америці. Отже, США налаштовується відмовити іншим великим державам мати такий рівень контролю над *їхніми* дворами, який вони мають над своїм - західною півкулею. Таким чином, за доступну ціну Америка досягає де факто глобальної гегемонії.

Завдяки своєму розташуванню, Росія контролює перехрестя Євразії, а відтак і доступ до її казкового багатства природних ресурсів. Оскільки Вашингтон жадає дешевого і легкого доступу до цього багатства, Росія попадає під приціл. США ж мають ідеологію нарощувати свої геостратегічні амбіції. Рік тому колишній Державний секретар Кондоліза Райс тонко натякнула на це: у зовнішній політиці США немає різниці між ідеалами і власними інтересами, бо це є одне і те ж.²⁷ Американська зовнішня політика - це американські цінності, і США не зупиниться ні перед чим, щоб забезпечити панування таких цінностей. Світ поділений на два табори: один, що складається з країн, які розділяють американські цінності, та інший, сформований з країн, таких як Росія і Китай, які мають менший статус, тому що їх відносини із США «підтримують радше спільні інтереси, аніж спільні цінності».²⁸ Дивлячись на американську зовнішню політику чи то через призму геостратегії, чи ідеології, Росія залишається на прицілі.

НАТО стало важливим засобом для того, щоб міняти світ за американським зразком. Якби Україна приєдналася до того, що було створене архітекторами атлантичної солідарності як механізм для стримування, а не знищення радянської (не російської) держави, і цим зробила, безсумнівно, чіткий антиросійський випад, це було б фатальним кроком для НАТО, для Сполучених Штатів і, найголовніше, для України. Ця країна приєдналася б до хрестового походу, щоб оточити одну з держав-спадкоємців Великого князя Київського Святого Володимира з метою її повного розчленування на зразок Сербії, але в значно більшому глобально-історичному масштабі.

Україна прагне зміцнити свій суверенітет відносно Росії, і це зрозуміло; але ж в інтереси Києва не може входити провокування Москви таким чином. Сполучені Штати не повинні штовхати слабку країну проти сусідньої ядерної супердержави, надаючи їй гарантії безпеки, які, як добре відомо Вашингтону, він не зможе виконати. Така угода не буде розумною, а також не буде виявом дружби по відношенню до України.

²⁷ Кондоліза Райс: "Переосмислення національних інтересів." *Foreign Affairs*, липень-серпень 2008 р. <<http://www.foreignaffairs.com/articles/64445/condoleezza-ricerethinking-the-national-interest>>

²⁸ Деякі із заяв доктора Райс відображають образ мислення, характерний для лідерів більшовиків з їх революційним завзяттям: "Змінити світ за власним зразком - це завдання Америки... Старий поділ між реалізмом та ідеалізмом практично ніколи не стосувався Сполучених Штатів, тому що ми не згідні з тим, щоб наші національні інтереси і цінності не співпадали... Ми надаємо перевагу перевазі сили на користь наших цінностей над балансом сили, що їм не відповідає. Ми взаємодіємо зі світом таким, яким він є, але ми ніколи не погодимось з тим, що ми не зможемо змінити світ".

В діях із зміцнення свого крихкого суверенітету Україна повинна переслідувати свої головні національні інтереси, тобто розробку *способу існування* з Росією. Це абсолютно можливо, однак не станеться і не може статися, якщо Україна буде вдаватися до провокаційних дій, таких як приєднання до НАТО, спрямоване на оточення Росії.

Українські і російські внутрішні і зовнішні пріоритети є більш схожими, ніж це прийнято вважати. Заступник прем'єр-міністра Росії Ігор Шувалов нещодавно висловив суть російських пріоритетів декількома лаконічними словами: «Бути в безпеці в рамках власних кордонів і мати умови для розвитку».²⁹ То ж, перевага надається внутрішнім завданням: безпечні кордони та економічний розвиток, в тому числі демографічне відновлення; іншими словами, залишитись в спокої, щоб усунути шкоду, нанесену 70 роками безперервного ідеологічного тиску проти Росії з метою її заміни Радянським Союзом. Багато мільйонів радянських громадян було вбито в результаті його соціальних, економічних, політичних та демографічних наслідків, що відчуються сьогодні і будуть відчуватися й надалі протягом багатьох прийдешніх поколінь.

І все це стосується України такою ж мірою, як і Росії. Жодна країна не зможе подолати шкоду комунізму і знайти власне місце в міжнародній системі, якщо вона буде в натягнутих відносинах із близьким сусідом. Україна і Росія мають схожі внутрішні пріоритети: обом потрібно подолати жажливі наслідки 70-річного тоталітарного режиму, які все що відчуються і будуть відчуватися протягом наступних поколінь. Цей проект не може мати успіху, якщо між двома країнами буде опущено «залізну завісу». При всіх підозрах України до Росії, Києву необхідно пам'ятати, що саме Росія надала Україні її незалежність, що Росія в принципі підтримує вступ України до ЄС, і що Росія є найбільшим торговельним партнером України і має ключ до її майбутнього процвітання.

6. Україна та ЄС

Замість того, щоб протистояти Росії через «ядерну тятиву», Києву краще відмовитися від прагнення вступити в НАТО і зосередитися на активному пошуку можливостей вступити в ЄС. Йому слід прагнути отримати необов'язкову «дорожню карту», що встановлює критерії для членства, які повинні бути виконані до певного терміну. В той час, як Франція та Німеччина (з поміж інших) виступають проти вступу України до ЄС через те, що вона не відповідає критеріям членства (надто бідна, надто корумпована), вони можуть піти на поступки, якщо пропозиція членства не буде мати обов'язковий характер. Можливе членство України в ЄС може стати розумною платою за уникнення серйозного конфлікту з Москвою, що може виникнути, якщо Україна буде залишатись кандидатом в НАТО. І тут США можуть і повинні виступити в інтересах Києва у взаємовідносинах з Брюсселем, Парижем та Берліном.

Вступ Києва до ЄС можна поєднати з проголошенням нейтралітету за зразком Ірландії або Мальти, які є повноправними членами ЄС, але при цьому залишаються нейтральними. Такий крок не буде проявом принизливого відступу з боку України, а навпаки буде яскравою демонстрацією повного суверенітету. Найголовніше те, що приєднання до ЄС дасть Україні конструктивну національну мету. Вона об'єднає суспільство, включаючи його невгамовний політикум, навколо проекту, який сприятиме довгостроковому процвітання України. Крім того, це має зміцнити національний суверенітет (хоча б у відносинах з Москвою)

²⁹ «Щотижневий круглий стіл експертів з питань Росії: Чи стає Росія однобічною?» (12 вересня 2008 р.). <<http://bss.sfsu.edu/tsygankov/Op-Eds/unilateralism.htm>> Це висловлювання нагадує висловлювання іншого Шувалова - Ігоря Петровича, вельможі про дворі Імператриці Єлизавети, яке він зробив 250 років тому. У відповідь на питання Бі-Бі-Сі (червень 2005 р.) про те, якою повинна бути «російська ідея» сьогодні, покійний Олександр Солженіцин сказав: «Думаю, що національна ідея, яка має найбільші шанси врятувати Росію, була запропонована 250 років тому придворним Єлизавети Іваном Петровичем Шуваловим. Він запропонував Єлизаветі керуватися як основним законом - збереженням свого народу. Яка думка! Збереження народу як головне завдання».

і навіть відвернути Україну і Росію від теперішнього курсу на протистояння.

За відмову від прагнення вступити в НАТО Москві було б варто заохотити Київ, в тому числі шляхом відновлення поставок нафти і газу за пільговими цінами. Український уряд має право самостійно визначати свою зовнішню політику, проте було б необачним чекати від Росії надання субсидій на мільярди доларів своєму супротивнику. В той час, як для Ющенка було недоцільно вести ворожу політику у відносинах з Росією (або як мінімум політику, яку, як йому відомо, Росія вважає ворожою) і при цьому очікувати поставок російського газу за дуже пільговими цінами, для його більш розсудливих послідовників очікування економічних преференцій в разі більш компромісної політики безпеки не є безпідставним.

Це поставить Київ на шлях економічного одужання і прямо допоможе мільйонам українців, які перебувають у скрутному становищі. Росія не зацікавлена у тому, щоб спостерігати, як Україна все глибше потопає в економічній скруті. Хоча Європа виступила проти пільгового ціноутворення, що може призвести до диспропорцій ринку, Брюссель, напевне, погодився б домовленостями, які б гарантували надійність російських енергетичних поставок через Україну. Крім того, заявка Києва допомогла б Брюсселю відкласти питання приєднання Туреччини, яке є ще менш бажаним, ніж приєднання України. Такий крок був би виправданий статусом України як безсумнівно європейської держави, необхідністю ослаблення напруги на сході та припиненням нестабільності газових поставок до Європи.

7. Україна та її національні інтереси

Заявка на членство в Європейському Союзі в поєднанні з декларацією нейтралітету є розумним рішенням для України. Проте це лише один із можливих варіантів країни, яка прагне зайняти своє місце в Європі. При остаточному визначенні своєї системи безпеки лідери в Києві повинні керуватись певними критеріями, що базуються на загальноприйнятому розумінні того, що вважається національними інтересами країни. Вони повинні включати:

- Питання витрат. Витрати на модернізацію збройних сил, що необхідні для того, щоб привести їх у відповідність до стандартів НАТО, можуть настільки перевантажити українську економіку, що це може відстрочити її відновлення і нанести непоправної шкоди перспективам вступу в ЄС;
- Відмова від зобов'язань направляти українські війська на виконання завдань, що не мають прямого зв'язку з національними інтересами України.
- Протидія втягуванню в геостратегічні структури, які з раціональної точки зору не відповідають національним інтересам, які заперечуються українським населенням і які можуть лише погіршити регіональні, лінгвістичні та релігійні відмінності всередині країни.

Україна може виконати ці критерії в рамках європейської архітектури безпеки, що об'єднає (і збалансує) різноманітні механізми безпеки різних європейських країн. Вони включають членів НАТО, від Португалії до Естонії і від Ісландії до Греції; західноєвропейські країни, що не входять до складу НАТО, такі як Австрія, Фінляндія, Ірландія, Швеція та Швейцарія; колишні країни комуністичного табору, що не мають особливої зацікавленості або шансів вступити в НАТО (Сербія, Білорусь, Молдова); та Росію, що займає окрему категорію.

Реальність є ще складнішою, коли до уваги береться Європейський Союз. Деякі країни входять до складу і НАТО, і ЄС (Франція, Німеччина, Великобританія, Польща і низка інших); частина входить в ЄС, але не входить в НАТО (Австрія, Фінляндія, Ірландія, Мальта, Кіпр і Швеція); частина входить в НАТО, але не входить в ЄС (Норвегія, Туреччина, Хорватія та Албанія). Франція донедавна була членом Північноатлантичної Ради, однак відмовлялася брати участь у військовій структурі під командуванням Головнокомандуючого НАТО; Великобританія і Швеція хоча й входять в ЄС, відмовляються прийняти єдину валюту; Швеція, яка тривалий час зберігала нейтралітет, очевидно, рухається в бік до членства в НАТО; а Швейцарію, здається, цілком влаштовує те, що вона не належить ні до одної, ні до іншої

організації. Меню варіантів, що саме можна трактувати як «приєднання до Європи» (ніби Україна знаходиться на іншому континенті) більш багатоманітне, ніж визначення НАТО обов'язковим критерієм участі в «євроатлантичній інтеграції».

Україні потрібно зміцнювати свій суверенітет, залишаючись процвітаючою державою, що знаходиться в мирі з близькими сусідами (перш за все, з Росією) і не ставить під загрозу їхню безпеку. Це виключає НАТО як варіант. При цьому членство в Європейському Союзі зміцнить український суверенітет і, як ніщо інше, проторує шлях до національного процвітання. Більше того, це не буде загрозою для Росії, яка вже дала зрозуміти, що не буде виступати проти такої ідеї.

Така нова архітектура не буде вибудована проти НАТО, навпаки, вона буде повністю враховувати інтереси США в Європі і буде абсолютно сумісна з ними. Більше того, вона допоможе США вивести НАТО з безглузлого безладу, відновивши основоположну законну місію альянсу як захисника території його країн-членів.

8. Роль Європи

В Європі існують можливості для формування міцної незалежної військової структури ЄС в рамках Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Одна за одною адміністрації США протидіяли зусиллям європейців, наприклад, Західноєвропейського союзу, зі створення незалежної системи безпеки, розглядаючи її як загрозу НАТО, в якому США грає, безсумнівно, домінуючу роль. Але потім Вашингтон почав проявляти незадоволення, коли Європа не виділяла достатньо коштів на військові закупки і забезпечення готовності, а також відмовлялася направляти війська за межі зони відповідальності, скажімо, в Афганістан. Зрозуміло, що якщо ви звільняєте європейців від відповідальності за власну оборону, вам не слід дивуватись, коли їхній вклад в неї зменшується.

Формування більш широкої європейської архітектури безпеки, яка включає НАТО, однак більше, ніж просто НАТО, буде вимагати створення організації на зразок Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка буде охоплювати всі європейські країни і не буде спрямована проти будь-якої з них. США будуть важливим, але в жодному разі не домінуючим учасником такої нової структури.

Включаючи існуючі структури в нову всеохоплюючу структуру, Європа однозначно змогла б покласти край блокам і лініям поділу, які почали зникати з арени при Рейгані і Буші, однак потім з'явилися знову.

Створення такої структури дозволить вирішити дві суперечності, які переслідують НАТО з моменту падіння Берлінської стіни:

- Що робити з Росією після зникнення СРСР; та
- Як відновити верховенство міжнародного права як результату багатополарності, що є історичною нормою в міжнародних відносинах, перед лицем американської уніполарності (або претензій на неї).

Нова архітектура безпеки, що охоплює основні частини «великої» Європи (Сполучені Штати, Росію і власне Європу) дозволила б перестановку спільних сил для їх спрямування проти зовнішніх загроз: транскордонного тероризму, нелегальної торгівлі наркотиками та людьми, розповсюдження зброї масового знищення та спроб експорту джихаду.

Ці загрози, хоч і не є традиційними, існують реально, а тому слугують об'єднуючим фактором в регіоні, який настільки ж різноманітний, наскільки великий. Другим об'єднуючим фактором є цінності, які Європа сформувала на основі моральної, духовної та інтелектуальної традиції древньої іудейсько-християнської традиції і які продовжують зберігати все найцінніше, що є в європейській цивілізації.

Було б самогубством для Європи повернутися проти себе і дозволити новій «залізній завісі зі зброєю» опуститися через неї. Європі вже пора було вивчити цей урок.

Висновки

Відмовившись від НАТО і прагнучи створити нову систему безпеки в контексті Європейської політики безпеки і оборони, Україна може зіграти провідну роль. Вона буде формувати систему безпеки, здатну захистити не лише потреби України, але й Європи. Пан-європейські домовленості, що здавалися досяжними після падіння Берлінської стіни, нарешті можуть реалізуватись. Це підштовхнуло б до економічного відродження в Україні і по всій Європі і проторувало б шлях до отримання членства в Європейському Союзі. Україна має ідеальне становище для того, щоб подолати штучний поділ Європи на «цивілізаційні блоки» і слугувати мостом між основними частинами єдиної Європи. В такій ролі Україна матиме набагато краще майбутнє, ніж в ролі яблука розбрату, подразника між Сходом і Заходом і сателіта віддаленої, ненадійної і позаконтинентальної держави.

Ці фактори об'єднують регіон від Нью-Йорка до Берліна, Києва, Владивостока і навпаки. Цей величезний регіон об'єднують, перш за все, моральні, духовні та інтелектуальні цінності, сформовані на основі європейської класичної культурної традиції і християнської спадщини, цінності, які набагато глибші, ніж будь-які проблеми, що можуть розділяти регіон. Справжня загроза безпеці великої Європи в такому визначенні йде не від Росії чи нового витка нестабільності на Балканах або на Кавказі. Справжня загроза безпеці Європи і її виживанню йде від джихаду, могутнього притоку не асимільованих іммігрантів і падіння народжуваності. Всі три фактори спричинені моральним зубожінням, демографічним обвалом і культурним спадом, а не нестачею озброєнь «за стандартами НАТО».

Відмова України від НАТО може сприяти виникненню ефективних європейських оборонних сил. Якщо вона потягне за собою послаблення і остаточний занепад НАТО, від цього виграє і Європа, і США. З точки зору реалістичної «великої» стратегії, останні два десятиліття НАТО, безсумнівно, стало приносити шкоду всім, в тому числі й США. В міру розширення на схід воно змусило Сполучені Штати взяти на себе принаймні номінальну відповідальність за безстрокове утримання цілої низки спірних кордонів, які були довільно проведені комуністами, Версальськими дипломатами і різного роду місцевими тиранами.

Стратегія - це мистецтво вигравати війни, а велика стратегія - це філософія утримання прийнятного миру. Відмовившись від НАТО, Україна проявить здібності до великої стратегії і неабияке розуміння важливих вимог часу, чого, на жаль, так бракує зараз Вашингтону.

Нове керівництво у Києві може позиціонувати себе, починаючи з 2010 р., як унікальний каталізатор, що допоможе об'єднати континент у структуру безпеки, здатну захистити не лише потреби України, але й усієї Європи. Вчинивши так, Україна зможе уникнути ще більшого тиску на власну економіку і сприятиме об'єднанню зусиль на шляху до подальшого економічного розвитку. Збільшення ваги ЄПБО у питаннях безпеки лише зміцнило б позиції України у справі приєднання до ЄС. Нарешті, не стаючи предметом нового розколу між сходом і заходом, Україна може бути мостом до створення більш безпечної, заможної та об'єднаної Європи.

Слід визнати, що короткострокова перспектива появи почуття єдності серед європейців (східних, західних та американських), необхідного для їх виживання, виглядає досить туманно. І так буде до тих пір, поки урядами великих держав Заходу буде керувати елітарний клас, що настроєний вороже до власної духовної і культурної спадщини. У середньостроковій перспективі принаймні можна допускати, що теперішня фінансова і економічна криза буде мати зцілювальний ефект в політиці і культурі. В міру того, як віра в глобальне домінування Америки буде падати разом з долларом, Європа все більше зможе усвідомлювати, що її інтереси співпадають з інтересами Росії, що заставить Вашингтон пристосовуватись, всупереч собі.

Україна може зайняти унікальне положення для того, щоб запустити зсув у парадигмі Заходу, який проторує шлях до справжнього «Північного альянсу» Північної Америки, Європи і Росії, оскільки всі трое в наступні десятиліття зіткнуться з аналогічними екзистенціальними загрозами. У невизначеному і все більш жорсткому світі «мешканці півночі» можуть нарешті задуматись про об'єднання. Ми поки не знаємо, чи вони це зроблять і коли. Але ми знаємо, що якщо Україна буде діяти як каталізатор цього процесу сьогодні, її цілком можуть визнати рятівником нашої спільної цивілізації завтра.